

TEKST PAUL STRAATSMa | FOTO'S JAN ZEEMAN

Van linksboven met de klok mee: de Noordpolder; bruggen over het Noordpolderkanaal; Albert-Erik de Winter; dijkcoupure met schotbalkhuisje in de Zijlsterweg; het havenkje van Noordpolderzijl; een coupure van een boer in de Middendijk.

Lijnen in het landschap

Dijkcoupures vormen onderdeel van Lijnen in het landschap waar Landschapsbeheer Groningen momenteel aan werkt. Het project behelst de verbetering van 'structuurdragers en verbindende elementen' in het Noord-Groninger kielandschap, zoals de maren (voormalige prieden), dijken en wegbeplanting. Daaronder valt ook het herstel van dijkcoupures en schotbalkhuisjes. Landschapsbeheer Groningen start binnenkort met een grote inventarisatie van schotbalkhuisjes, dijkcoupures, bakenbomen, drinkdoppen en kolken. Dit met het doel de onderhoudsstand in kaart te brengen. Naar aanleiding van de inventarisatie zullen herstel- en onderhoudswerkzaamheden aan genoemde landschapselementen worden uitgevoerd. Lijnen in het landschap wordt gefinancierd vanuit Kansrijk Groningen, een compensatiefonds voor het aardbevingengebied.

Leesteken: dijkcoupure

Een dijkcoupure is een onderbreking van een dijk voor het verkeer. Bij de aanleg van nieuwe polders werd in de oude dijk een gat gegraven voor de nieuwe ontsluitingsweg. Een coupure bestaat uit een verticale gemetselde of betonnen dijkwand aan weerszijden van de weg met daarin uitsparingen waarin balken konden worden geschoven. Bij dreigend hoog water werd de coupure afgesloten zodat de dijk haar waterkerende functie weer kon vervullen. In de coupure werd dan een dubbele rij schotbalken neergelaten en de tussenuimte werd opgevuld met zand of mest. De schotbalken werden bewaard in een schotbalkenloodsje: een huisje van hout of beton, dat op de kruin van de dijk naast de coupure werd geplaatst. Dijkcoupures – stammend uit de periode 1000-1500 – komen voor in de zeekeelpolders van Groningen, Friesland en Zeeland.

Zie: www.leestekensvanhetlandschap/dijkcoupure

Dijkcoupures: met schotbalkhuisjes en bakenbomen vormen ze een fraaie drie-eenheid in het Groningerland. Albert-Erik de Winter leidt rond door de Noordpolder ten noorden van Usquert en Warffum.

Laten we het houden op de omstandigheden, het heerlijke zonnetje in combinatie met het onafgebroken ruisen van het riet in de lange sloten van de Noordpolder. Of anders de naderende vakantie. Hoe dan ook: feit is dat halverwege deze tocht een heerlijk loom gevoel uw verslaggever in zijn greep krijgt. Aangezien dat zijn weerslag vindt in dit verhaal, kan het maar beter genoemd worden, weet de lezer waar die aan toe is. Maar bezoek vooral zelf eens het Hogeland op een prachtige dag, dan begrijpt u het.

Het kan ook de gastheer zijn. Albert-Erik de Winter vervult vandaag die rol. Dijkcoupures vormen de aanleiding voor de route die de projectleider van Landschapsbeheer Groningen heeft uitgestippeld. De Middendijk langs de Noordpolder tussen Usquert, Warffum en Noordpolderzijl staat daar centraal.

Maar de route krijgt tal van 'nevenonderwerpen' omdat De Winter – verrekijker op de borst, fototoestel paraat – de kunst verstaat dingen te laten zien waar je normaal gesproken overheen kijkt. Simpele dingen, die plots boeien. De bermen bijvoorbeeld, of in de akkers de wilde margrietten, de korenbloemen, noem ze maar op. Of een ander voorbeeld, later op de route bij Noordpolderzijl: zwartsteel, een eigenwijs, piepklein varenkje dat groeit aan de steile wanden van de oude sluis. Rotsen vormen zijn normale domicilie, maar omdat het ook smult van oude kalkmortel, zoals te vinden tussen de verweerde stenen, heeft het zijn habitat uitgestrekt tot aan de waddenkust.

Terug naar waarvoor we zijn gekomen: dijkcoupures. Dit is misschien meteen wel de mooiste", zegt De Winter op de plek waar de Zijlsterweg de Middendijk kruist. Hij wijst naar het hokje dat pal naast de doorgang bovenop de dijk staat en vervolgens naar de boom aan de andere kant van de doorgang. „Het ideale plaatsje, zo hoort het te zijn: een dijkcoupure, een schotbalkhuisje met palen om de doorgang bij hoogwater af te sluiten en een bakenboom die van verre de weg wijst, een soort drie-eenheid." Zijn hand glijdend over de sleuf in een van de muren van de coupure: „Hierin werden de balken op elkaar gestapeld, met klei en mest werden die kieren gedicht. Tot 1970, toen de zeedijk op deltaboogte werd gebracht, had deze coupure nog een waterkerende functie." Hoevel ze in andere provincies

ook voorkomen, ziet De Winter dijkcoupures vooral als een Gronings fenomeen. De provincie telt er nog zo'n zestig stuks, vertelt hij als we de route vervolgen. Een aantal daarvan zien we vanaf de verharde weg, parallel aan de Middendijk. „De meeste zijn in particuliere handen. Ze vormen van oudsher de doorgang voor de boeren in Wadward naar hun land in de Noordpolder die in 1811 werd bedijkt met de aanleg van de Noorddijk." De Winter wijst hoe de kavels op strekken tot aan die zeedijk. Overigens zien we niet alleen coupures, we treffen ook overgangen; de ene schuin, dus met een lange aanloop, de ander rechttoe rechtaan. Arn paraat dat daar een zwaar beladen kar tegenop moest trekken.

Met het verlaten van de Middendijk, om een bezoek te brengen aan Noordpolderzijl, keren de nevenonderwerpen weer terug. Zoals de kleine karekiet die De Winter op gehoor herkent in het riet, de wintervoedselvedjes voor akkervoegels en de witte haas die De Winter enkele jaren terug geregeld waarnam in de weilanden, een foto vormt het bewijs voor de ietwat ongelovige verslaggever. Ondertussen glijden diens gedachten af naar een verhaal van zijn vader, die als slagzoon opgroeiende in Warffum en nog voor de oorlog met de bakfiets bestellingen moest brengen bij de boeren in de omgeving; hoewel inmiddels al jaren overleden, komt hij hem hier in de Noordpolder altijd tegen.

De spuisluis bij Noordpolderzijl is een landschapselement dat, wie weet, in een andere aflevering aan bod kan komen. Daarin zou dan ook aandacht besteed mogen worden aan de prachtige klief, de keersluis in het Polderdiep, dat het Noordpolderkanaal verbindt met de Warffummermaar. Voor dit verhaal laten we het bij het uitzicht vanaf de zeedijk over de kwelder en het wad, de inmiddels genoemde zwartsteel en een blik aan het Zielhoes, dat net als de polder en de sluis het jaartal 1811 draagt.

Rest nog Groot Zeewijk. Niet dat we de grootste boerderij van de Noordpolder, met het huisgraf, sibberkerkhofje in het Gronings, van de familie Reinders bezoeken; maar is de schuur, zoals het verhaal wil, nou wel of niet een hectare groot. Dus niet, blijkt bij het raadplegen van de topografische kaart thuis. Het levert u verslaggever een fles wijn op. Laat de vakantie maar beginnen.

ROUTE

Langte wandeling: 12,5 km
Honden mogen mee

De route gaat van Usquert naar Warffum. Voor de terugreis kan gebruik worden gemaakt van de trein: dienst Groningen-Roodeschool. Uiteraard kan ook gewandeld worden langs de doorgaande weg N363 die beide dorpen verbindt.

Start: treinstation Usquert. Vertrek vanaf station en sla LA, Boermanjeweg. Neem tweede weg RA, Raadhuisstraat, u passeert het voormalige gemeentehuis, ontworpen door architect Berlage, uit 1930. Neem eerste weg LA, Zijlsterweg. Na de N363 passeert u eerste de Oude Dijk en verderop de Middendijk met dijkcoupure.

Op T LA, Middendijk. (Links ziet u verschillende dijkcoupures en -overgangen in de Middendijk.) Wandel door tot de Zijlweg en sla RA naar Noordpolderzijl en loop dezelfde weg terug om de route langs de Middendijk te vervolgen. Eerste weg LA, Noordpolderweg naar Warffum, hier bevindt zich de klief.

Bij Warffum RA, Oudendijk, neem bruggetje naar rechts en loop langs andere kant van het water verder. Volg water aan linkerhand en steek na bocht naar links het sluisje over.

Na sluisje RA, Melkerspad en na N363 RD, Smeltenspad.

Op T LA, Noorderstraat.

Voorbij Torenweg RA, Noorderkerkpad. Bij keek LA en meteen RA, Hoofdstraat en vervolgens RD over Stationsweg de route naar station Warffum volgen.

Mijn Streek gebundeld

Nu in de boekhandel: *Mijn Streek Historisch*, een bundeling van de dertig mooiste wandelingen en fietstochten die Paul Straatma de afgelopen twee jaar maakte met historische verenigingen. Het is deel 2 in de serie *Mijn Streek*, de tweewekelijkse landschapsreiser uit *Dagblad van het Noorden* en *Leeuwarder Courant*. Beide boeken, met prachtige foto's van Jan Zeeman, zijn verkrijgbaar via uitgeverij Passage. Zie: www.uitgeverijpassage.nl.

De *Mijn Streek*-reeks Leestekens van het Landschap komt tot stand in samenwerking met het Kenniscentrum Landschap van de Rijksuniversiteit Groningen. De website www.leestekensvanhetlandschap.nl is het platform voor informatie over landschapselementen in Nederland. Iedereen kan hierop zijn kennis delen.

